

Doktorların ve Psikiyatri Hastalarının Psikoterapiye Bakışı

Memduha Aydın¹, Hülya Ertekin²,
Tahsin Etli³,
Hatice Yardım Özayhan¹,
İbrahim Eren¹

¹Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Psikiyatri Kliniği,
Konya - Türkiye
²Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Psikiyatri Bölümü,
Çanakkale - Türkiye
³Haydarpaşa Sultan Abdulhamid Hastanesi, Deniz Harp
Akademisi Polikliniği, İstanbul - Türkiye

ÖZET

Doktorların ve psikiyatri hastalarının psikoterapiye bakışı

Amaç: Bu çalışmamızda günümüz psikiyatri ve genel tıp uygulamalarında ruh sağlığını iyileştirme ve korumada psikoterapilerin yerini araştırmayı amaçladık.

Yöntem: Bu çalışma Mayıs 2013-Temmuz 2013 tarihleri arasında Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesinde yürütülmüş olan kesitsel bir çalışmadır. Çalışmada veri toplamak için hastalara ve dahili ve cerrahi branşlarda çalışan doktorlara yönelik ayrı ayrı 5'er maddelik anketler uygulandı.

Bulgular: Çalışmamızın örneklemini; psikiyatri polikliniğine başvuran 173 hasta, 28 cerrahi branş ve 89 dahili branş doktorundan oluşmaktaydı. Psikiyatri polikliniğine başvuran hastaların psikiyatrik hastalıkların tedavisinde psikoterapinin etkili bir yöntem olduğunu düşündükleri, psikiyatristlerin psikoterapi uygulayabildiklerini bildikleri, ancak poliklinikte psikoterapiler için yeterli sürenin ayrılmayacağını düşündükleri bulundu. Cerrahi ve dahili bölüm doktorlarının hastalarının tedavisinde psikiyatriden destek isteme eğiliminde fark olmadığı ($p=0.115$), dahili bölüm doktorlarının daha yüksek oranda ilaçla tedavi kadar psikoterapilerden de yararlanılabileceği fikrine sahip oldukları ($p=0.038$) bulundu. Cerrahi ve dahili bölüm doktorlarının psikiyatristlerin psikoterapi hizmeti verebilecekleri fikirleri arasında fark olmadığı, dahili bölüm doktorlarının psikoterapilerin poliklinik koşullarında uygulanabilirliğine inancının cerrahi bölüm doktorlarından daha yüksek olduğu ($p=0.038$) saptandı.

Sonuç: Bu çalışma, "psikoterapi" kavramının hasta, dahili ve cerrahi branş doktorlarının bakış açısından değerlendirilmesine olanak sağlamıştır.

Anahtar kelimeler: Doktorlar, genel pratik, hastalar, psikiyatri, psikoterapi

ABSTRACT

Psychotherapy perspective of physicians and psychiatric patients

Objective: In this study, we aimed to investigate the role of psychotherapy in healing and protection of mental health in integrated psychiatry and general medicine practice.

Method: This study is a cross-sectional study that was conducted in Konya Training and Research Hospital between dates May 2013 and July 2013. Data were collected by using 5-item questionnaires prepared separately for patients and doctors from internal medicine and surgical disciplines.

Results: The sample is consisting of 173 patients admitted to psychiatric outpatient clinic, 28 doctors from surgical and 89 doctors from internal medicine disciplines. Patients at psychiatric outpatient clinic believed that psychotherapy was an effective method for the treatment of psychiatric disorders, and knew that psychiatrists could apply psychotherapy, but thought that there was no sufficient time at outpatient clinics. No difference was determined between the doctors from internal medicine and surgical disciplines in tendency to ask support from psychiatrists for treatment of their patients ($p=0.115$). Doctors from internal medicine disciplines had a higher proportion of belief that psychotherapy was as effective as medication treatments ($p=0.038$). No difference was determined between doctors from internal medicine and surgical disciplines in the belief that psychiatrists could provide psychotherapy service. Belief of applicability of psychotherapy at the outpatient clinic settings was higher among doctors from internal medicine than those from the surgical disciplines ($p=0.038$).

Conclusion: This study enabled us to assess the attitudes towards "psychotherapy" among patients and doctors from internal medicine and surgical disciplines.

Keywords: Physicians, general practice, patients, psychiatry, psychotherapy

Yazışma adresi/ Address reprint requests to:
Memduha Aydın,
Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi,
Psikiyatri Kliniği, 42130, Selçuklu/Konya, Türkiye
Telefon / Phone: +90-332-263-1437

Elektronik posta adresi / E-mail address:
memduhaaydin@gmail.com

Geliş tarihi / Date of receipt:
27 Mart 2016 / March 27, 2016

İlk düzeltme öneri tarihi /
Date of the first revision letter:
15 Mayıs 2016 / May 15, 2016

Kabul tarihi / Date of acceptance:
7 Temmuz 2016 / July 7, 2016

GİRİŞ

Ruh sağlığı, sadece ruhsal hastalığının olmaması demek değil; bireyin kendi mevcut kaynaklarını iyi bir şekilde kullanarak normal yaşam stresleriyle başa çıkabilir, bulunduğu çevre ile ilişkiler ağında denge, uyum ve doyum sağlayabilir ve üretken olarak katkıda bulunabilir olması durumudur (1). Ruh sağlığının korunması ve geliştirilmesini, ruhsal sorunların tedavisini amaçlayan psikoterapiler; duygusal çatışmaların çözümlenmesinde, bu çatışmalardan doğan kaygı ve gerginliklerin azaltılmasında bireylere yardımcı olarak kişilerarası ilişkilerini olgunlaştırıp ruhsal uyum düzeylerini arttırmaktadır (1-3).

Ruh sağlığı sorunlarından söz edildiğinde biyolojik olarak beyin nörokimyasında ve nöronal devrelerde ortaya çıkan bozukluklar anlaşılmaktadır. Ruhsal sorunların tedavisinde bu bozukluklar hedeflenmekte ve ilaçla tedavi sonucunda meydana gelen değişiklikler beyin görüntüleme yöntemleri ile gösterilebilmektedir (3-5). Psikoterapi yöntemleri ile tedavi alan kişilerde beraberinde ilaç kullanılmadığında da, ilaçla tedavi sonucunda beyinde oluşan değişikliklere benzer biyolojik değişikliklerin olduğu bulunmuştur (6-9). Bu alanda yapılan çalışmalar psikoterapilerin ilaç tedavileri gibi biyolojik sistemi etkileyen tedaviler olduğunu ortaya koymaktadır (10).

Ruhsal durumun özelliklerine bağlı olarak psikoterapiler ilaç tedavilerine ek olarak ya da yalnız başına kullanılabilir. Günümüzde ruhsal hastalıkların tedavisinde farmakoterapilerin ve psikoterapilerin klinik uygulamada birleştirildiği bütüncül model sık kullanılan yaklaşım haline gelmiştir (11). Farmakoterapi hastalara önemli katkılar sağlamaktadır, ancak ilaçların bırakılma oranının yüksek olması, ilaç kullanımına uyumun az olması, her hastada tatmin edici sonuçlara ulaşılmasını engellemektedir (12,13). İlaç tedavisi sonlandırıldıktan sonra yinelemeler oldukça sık görülmektedir. Hastaların koruyucu ilaç kullanması gereken kronik ruhsal hastalıklarda, akut dönem tedavi sonrası psikoterapi uygulamaları bireylerin iyilik halini sürdürmede ve yinelemelerin önlenmesinde de yarar sağlamakta, tedaviye uyumunu arttırmaktadır (14-18).

Ruhsal uyumu bozan bireye ait özellikler ve bilişler, hem ruhsal hem de biyolojik etkiler oluşturabilmektedir. Dahili ve cerrahi bölümlerde karşılaşılan ve altında bu branşlarla ilgili bir neden bulunamayan baş ağrısı, baş dönmesi, kas iskelet sistemi ağrıları, dermatolojik sorunlar, gastrointestinal sistem rahatsızlıkları gibi birçok durumda hastalar psikiyatri polikliniklerine yönlendirilmekte ve destek alabilmeleri sağlanmaktadır (19-24).

Psikoterapötik yaklaşımlar son yıllarda ruhsal hastalıkların yanı sıra diğer tıbbi sorunların tedavisinde de yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Başka bir tıbbi hastalığı olan bireylerde psikoterapiler, kabullenme, fiziksel hastalığı yönetme ve belirtilerin ağırlığını azaltmada ek bir tedavi seçeneği olarak değerlendirilmektedir (25-27).

Bu çalışmamızda ruhsal sorunların ve hastalıkların çevresel ve biyolojik diğer süreçler ile bir bütün olarak ele alınmasının önemini ve gerekliliğini vurgularken günümüz psikiyatri ve genel tıp uygulamalarında ruh sağlığını iyileştirme ve korumada psikoterapilerin yeri konusunda doktor ve hastaların tutumlarını araştırmayı amaçladık.

Bu çalışmanın amaçları:

- 1) Psikiyatri polikliniğine başvuran, ruh sağlığı ile ilgili sorun yaşayan kişilerin ruhsal tedavi kapsamında, ilaç tedavisinin yanı sıra/dışında psikoterapi hizmeti alabilecekleri konusunda bilgi, beklenti ve taleplerini değerlendirmek,
- 2) Cerrahi ve dahili bölümlerde çalışan hekimlerin hastalarını psikiyatriste yönlendirme tutumları, psikoterapi yöntemiyle tedavi konusunda ilgi ve bilgilerini değerlendirmektir.

YÖNTEM

Bu çalışma Mayıs 2013-Temmuz 2013 tarihleri arasında Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesinde yürütülmüş olan kesitsel bir çalışmadır. Bu çalışmanın yapılması için Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulundan onay alındı (karar sayısı 2013/209).

Çalışmada veri toplamak için hastalara, dahili ve cerrahi branşlarda çalışan doktorlara yönelik ayrı ayrı

5'er maddelik anketler oluşturuldu ve anketler, doldurmayı kabul eden katılımcılara uygulandı, sözlü ve yazılı onamları alındı.

Anket oluşturma sürecinde literatürde yer alan tutum ölçekleri ve anket çalışmaları incelendi. Bu alanda geliştirilmiş ölçekler incelendikten sonra bu çalışma için, yazarların ortak kararları ile anketlerin son hali oluşturuldu. Ön uygulama yapılmadı.

Çalışmanın hasta grubu, genel psikiyatri polikliniğine ardışık olarak başvuran, bir psikiyatri uzmanı tarafından zeka geriliği bulunmadığı, psikiyatrik hastalığı nedeniyle anketi yanıtlamasına engel olacak bilişsel bozulması olmadığı, gerçeği değerlendirmesi ve yargılamasının sağlam olduğu değerlendirilen, kadın ve erkek hastalardan oluşmaktaydı. Çalışmanın doktor grupları, uzman doktorlar ve eğitim alan asistan doktorlardan oluşmaktaydı.

İstatistiksel Analiz

Bu çalışmada istatistiksel analizler Windows SPSS 15.0 programı (SPSS Inc., Chicago, IL, USA) ile yapıldı. Tanımlayıcı istatistikler sayı ve yüzde olarak belirtildi. Gruplararası kategorik verilerin karşılaştırılmasında ki kare testi, beklenen frekansların tablonun herhangi bir gözü için beşten küçük olması durumunda Fisher exact testi kullanıldı. p değerinin 0.05'ten küçük olduğu değerler istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

BULGULAR

Çalışmamızın örneklem grubu; psikiyatri polikliniğine başvuran 173 hasta, 28 cerrahi branş ve 89 dahili branş doktorundan oluşmaktaydı. Anket sonuçları Tablo 1 ve 2'de sunulmuştur. Polikliniğe başvuran 173 hasta, "psikiyatrik hastalıkların tedavisinde esas etkili olan ilaçla tedavilerdir", "psikiyatrik hastalıkların tedavisinde psikoterapi en az ilaçla tedaviler kadar etkili bir tedavi yöntemidir", "psikiyatristler ilaçla tedavi yanı sıra/dışında psikoterapi yöntemiyle tedavi edebilirler", "psikoterapi psikiyatri polikliniklerinde uygulanabilir bir tedavi yöntemidir", "psikoterapi için normal poliklinik muayene süresinden çok daha uzun süre gereklidir" ifadelerini katılıyorum", "katılmıyorum" ve "fikrim yok" olarak değerlendirdiler.

Çalışmamıza katılmayı kabul eden 28 cerrahi branş doktoru "Psikiyatrik tedavide esas etkin olan biyolojik ilaçla tedavilerdir" maddesini %32.1 (n=9) "katılıyorum", %46.4 (n=13) "katılmıyorum", %21.4 (n=6) "fikrim yok" olarak, çalışmamıza katılmayı kabul eden 89 dahili branş doktoru ise; aynı maddeyi %29.2 (n=26) "katılıyorum", %65.2 (n=58) "katılmıyorum", %5.6 (n=5) "fikrim yok" olarak işaretledi. Her iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulundu ($\chi^2=6.957$, p=0.031).

"Psikiyatrik hastalıkların tedavisinde psikoterapi en az biyolojik tedaviler kadar etkin bir tedavi yöntemidir" maddesini, cerrahi branş doktorları, %75.0 (n=21) "katılıyorum", %3.6 (n=1) "katılmıyorum", %21.4 (n=6)

Table 1: Hastaların anket sonuçlarına ait verileri

Anket soruları	Katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok	
	n	%	n	%	n	%
1. Psikiyatrik hastalıkların tedavisinde esas etkili olan ilaçla tedavilerdir.	96	55.5	65	37.6	12	6.9
2. Psikiyatrik hastalıkların tedavisinde psikoterapi en az ilaçlar kadar etkili bir tedavi yöntemidir.	144	83.2	13	7.5	16	9.2
3. Psikiyatristler ilaçla tedavi yanı sıra / dışında psikoterapi yöntemiyle tedavi edebilirler	134	77.5	24	13.9	15	8.7
4. Psikoterapi psikiyatri polikliniklerinde uygulanabilir bir tedavi yöntemidir.	102	59.0	45	26.0	26	15.0
5. Psikoterapi için normal poliklinik muayene süresinden çok daha uzun süre gereklidir.	133	76.9	26	8.1	14	15.0

Tablo 2: Dahili ve cerrahi branş doktorlarının anket sonuçlarına ait veriler

Anket soruları	Dahili branş doktorları (n=89)						Cerrahi branş doktorları (n=28)						χ^2	p
	Katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim yok			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1. Hastalarımın bazılarını başvuru yakınmaları (ağrı, baş dönmesi, kulak çınlaması, mide – barsak sorunları, kaşıntı, döküntü, cinsel sorunlar, kalp çarpıntısı, nefes darlığı vs.) ile ilgili olarak branşım ile ilgili tıbbi tedavinin yanı sıra psikiyatrik tedavi alması için yönlendiririm.	81	91.0	7	7.9	1	1.1	22	78.6	4	14.3	2	7.1	4.281	0.102*
2. Psikiyatrik tedavide esas etkin olan biyolojik – ilaçla tedavilerdir.	26	29.2	58	65.2	5	5.6	9	32.1	13	46.4	6	21.4	6.957	0.031
3. Psikiyatrik hastalıkların tedavisinde psikoterapi en az biyolojik tedaviler kadar etkin bir tedavi yöntemidir.	82	92.1	2	2.2	5	5.6	21	75.0	1	3.6	6	21.4	6.239	0.039*
4. Psikiyatristler hastalarını psikoterapi yöntemi ile tedavi edebilirler.	68	76.4	11	12.4	10	11.2	20	71.4	5	17.9	3	10.7	0.723	0.717*
5. Psikoterapi psikiyatri polikliniklerinde uygulanabilir bir tedavi yöntemidir.	41	46.1	34	38.2	14	15.7	5	17.9	15	53.6	8	28.6	7.380	0.025

* Fisher exact test

“fikrim yok” olarak, dahili branş doktorları ise; %92.1 (n=82) “katılıyorum”, %2.2 (n=2) “katılmıyorum”, %5.6 (n=5) “fikrim yok” olarak işaretledi. Bu soruya verilen cevaplarda dahili bölüm doktorlarının cerrahi bölüm doktorlarına göre daha yüksek oranda ilaçla tedavi kadar psikoterapilerden de yararlanılabileceği fikrine sahip oldukları bulundu, her iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($\chi^2=6.519$, p=0.038).

Psikoterapiler psikiyatri polikliniklerinde uygulanabilir bir tedavi yöntemidir” maddesini cerrahi branş doktorları, %17.9 (n=5) “katılıyorum”, %53.6 (n=15) “katılmıyorum”, %28.6 (n=8) “fikrim yok”; dahili branş doktorları, %43.8 (n=39) “katılıyorum”, %40.4 (n=36) “katılmıyorum”, %15.7 (n=14) “fikrim yok” olarak işaretledi. Bu soruya verilen cevaplarda, dahili bölüm doktorlarının psikoterapilerin poliklinik koşullarında uygulanabilirliğine inancı cerrahi bölüm doktorlarından daha yüksek olduğu bulundu, her iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($\chi^2=6.527$, p=0.038).

TARTIŞMA

Bu çalışma, “psikiyatri ve psikoterapi” kavramlarının hasta, dahili ve cerrahi branş doktorlarının bakış açısından anlamsal ve beklentisel izdüşümlerini araştırmaktadır.

Çalışmamız sonucunda psikiyatrik hastaların yarıdan fazlasının psikiyatrik tedavilerde ilaç tedavilerini esas etkili unsur olarak değerlendirdiği saptandı. Hastaların ilaç tedavilerini ön planda tutmaları önemli bir kısmının psikoterapiler konusunda yeterli bilgi sahibi olmadığını düşündürmektedir. Hastalar tarafından bir yandan ilaç tedavileri ön planda tutulurken bir yandan da psikoterapilerin en az ilaç tedavileri kadar etkili olduğu ifade edilmiş. Bu bulgular hastaların psikoterapiye yönelik tutumlarında konu hakkında bilgi eksikliğine işaret edebileceği gibi zaman zaman psikoterapinin idealize edilerek tüm hastalarda ve hastalıklarda kullanılabilen hızlı tedavi yanıtı olan bir yöntem olarak algılama eğilimi olduğunu da düşündürülebilir.

Hastaların psikiyatristlerin ilaçla tedavi yanı sıra/

dışında psikoterapi yöntemi ile tedavi verebileceklerini biliyor oldukları saptandı. Ancak, hastalar genel psikiyatri poliklinik muayenelerinde psikiyatristlerine psikoterapi desteği almak isteklerini sıklıkla dile getirmektedirler. Hastalar bu isteklerini psikoterapi konusunda bilgili olmadıkları için ve psikoterapi için daha uzun süre gerektiğini düşündüklerinden dolayı dile getirmiyor olabilirler. Günümüzde, klinisyenler üzerinde zaman baskısı, hastalara ayrılabilen sürenin azlığı ve sonuç olarak klinisyenin hızlı tedavi sunma zorunluluğu, hastanın da hızlı tedavi alma isteği psikoterapinin önünde ciddi bir engel olarak durmaktadır. Destekleyici psikoterapi yaklaşımlarının ve kısa süreli seanslar için bilişsel davranış terapilerinin uygun durumlarda, uygun zamanda, yetkin terapistler ile kısa süreli görüşmelerde bile uygulanabilmesi psikoterapinin önündeki zaman engelini kısmen kaldırabilmektedir (28,29).

Çalışmamızda cerrahi ve dahili bölümlerde çalışan doktorların hastalarının tedavisinde psikiyatriden destek isteme eğiliminde oldukları saptandı. Psikiyatri polikliniklerinde dahili ve cerrahi bölümlerden yönlendirilen hasta sayısı gün geçtikçe artmakla birlikte (25) henüz ankette belirttiği oranlarda gözlenmemektedir. Hastaların psikiyatri polikliniklerine başvurmakla ilgili düşünceleri ve kaygıları yönlendirilen hastaların çoğunun psikiyatriste ulaşmasını engelleyen bir faktör olabileceğini düşündürdü. Cerrahi ve dahili bölümlerde çalışan doktorların zaman zaman hastalarına psikiyatrik ilaç tedavileri öneriyor olmaları da hastaların psikiyatri polikliniğine başvurmalarını öteliyor olabileceği düşünüldü.

Dahili bölüm doktorlarının psikiyatrik desteği sadece ilaç tedavileri olarak yorumlamama oranı cerrahi bölüm doktorlarından yüksek bulundu. Her iki bölüm doktorları psikoterapinin etkili bir tedavi yöntemi olduğuna inanmakla birlikte bu oran dahili bölümlerde daha yüksek bulundu. Her iki bölümün de psikiyatristlerin psikoterapi hizmeti verebilecekleri bilgisine sahip oldukları sonucuna varıldı. Ancak cerrahi bölüm doktorlarında daha düşük olmakla birlikte her iki grup doktorun poliklinik koşullarında psikoterapi uygulamaları yapılabileceği kanaati zayıf olarak bulundu. Dahili ve cerrahi bölümde çalışan doktorların anket

sorularına verdikleri yanıtlar psikoterapiyi idealize ettiklerini düşündürmektedir. Doktorların yarıya yakınının poliklinik koşullarında uygulanamaz bulmaları da bunu desteklemektedir. Psikoterapilerin dahili ve cerrahi bölümde çalışan doktorlar tarafından diğer tıbbi tedavilerin yetersiz kaldığı durumlarda tüm hastalarda ve hastalıklarda kullanılabilen, hızlı tedavi yanıtı olan ideal bir yöntem olarak algılanma eğiliminin multi disiplinler yaklaşımı olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir.

Psikiyatri dışı branşlardan diğer tıbbi tedavilerin yetersiz kaldığı durumlarda psikiyatride yönlendirilen hasta sayısı artmaktadır (25). Klasik psikiyatrik tanı ve sınıflama sistemlerinde yer almayan, herhangi bir psikiyatrik tanı ile isimlendirilemeyen diğer tıbbi durumlarda hastalara psikoterapi desteği sağlamak hastaların yaşam kalitelerini olumlu yönde etkileyebilmektedir (30). Pek çok ruhsal belirti başka bedensel bir hastalığın, pek çok bedensel belirti de ruhsal bir hastalığın işareti ya da nedeni olabilmektedir. Bu döngüsel ilişki tüm disiplinlerden gelen sağlık profesyonellerinin işbirliği içinde çalışmalarının önemini vurgulamaktadır.

Ruhsal sorunların çözümünde ve ruhsal hastalıkların tedavisinde psikoterapi uygulamalarının önemi ve yeri bu alanda yapılan çalışmalarla giderek artmaktadır. Yalnızca ilaç tedavisi uygulamalarının hastalıkların tedavisinde ve nüksü önlemede yetersizlikleri yapılan çalışmalarla gösterilmiştir. Klinik pratikte psikiyatristlerce bu yetersizliklerin tecrübe edilmesi psikoterapi hizmeti sunmanın gerekliliğine olan inancı arttırmakta, psikiyatrik tedavilerde psikoterapi yöntemlerinin ilaç tedavisi ile birlikte veya uygun durumlarda tek başına kullanılması gerekliliğinin altını çizmektedir.

Psikiyatri polikliniklerine başvuran kişilerin ulaşmak istedikleri hedefe en etkili şekilde ulaşmalarında, kişiye özel planlanmış psikoterapi yaklaşımları kullanmak günümüz psikiyatri uygulamalarında gereken yerini almalıdır. Bu alanda eğitimlerin yaygınlaştırılması, gerekliliğine inanılan bir yöntemi ruh sağlığı hizmeti olarak sunmayı kolaylaştıracaktır.

Bu çalışmanın az sayıda hastaya ve doktora ulaşarak yapılmış olması en önemli kısıtlılıklarındandır. Kendi alanını iyi temsil eden, örneklem sayısı

arttırılarak çok merkezli yapılacak olan çalışmalar bizlere ulaştırılması istenen amaç doğrultusunda daha güvenilir bilgiler sağlayacaktır. Başarılı tedavi sonuçlarını arttırabilmek için bütüncül müdahalelere yönelik izlenecek yolları ve hedeflerimizi belirlememize yardımcı olacak araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Katkı Kategorileri	Yazarın Adı
Çalışma fikrinin geliştirilmesi	M.A., H.E.
Çalışmanın metodolojik olarak tasarımı	M.A., H.E., I.E
Veri toplama ve işleme	M.A., H.Y.O, T.E.
Verinin analizi ve yorumlanması	H.E., H.Y.O, T.E.
Literatür araştırması	M.A., H.Y.O,
Makalenin yazımı	M.A., H.E., I.E
Makalenin gözden geçirilerek revize edilmesi	H.E., I.E, T.E.

Çıkar çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

KAYNAKLAR

- Yörükoğlu A. Çocuk Ruh Sağlığı, 35. Baskı, İstanbul, Özgür Yayınları, 1998.
- Öztürk O, Uluşahin A. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları 2 Cilt, 11. Baskı, Ankara, Tuna Matbaacılık, 2008, 955-957.
- Öncü B. Psikoterapiler. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 2014, 331-342.
- Brody AL, Saxena S, Stoessel P, Gillies LA, Fairbanks LA, Alborzian S, Phelps ME, Huang SC, Wu HM, Ho ML, Ho MK, Au SC, Maidment K, Baxter LR Jr. Regional brain metabolic changes in patients with major depression treated with either paroxetine or interpersonal therapy: preliminary findings. Arch Gen Psychiatry 2001; 58:631-640. [CrossRef]
- Singh MK, Garrett AS, Chang KD. Using neuroimaging to evaluate and guide pharmacological and psychotherapeutic treatments for mood disorders in children. CNS Spectr 2015; 20:359-368. [CrossRef]
- Baxter LR Jr, Schwartz JM, Bergman KS, Szuba MP, Guze BH, Mazziotta JC, Alazraki A, Selin CE, Ferng HK, Munford P, Phelps ME. Caudate glucose metabolic rate changes with both drug and behavior therapy for obsessive-compulsive disorder. Arch Gen Psychiatry 1992; 49:681-689. [CrossRef]
- Furmark T, Tillfors M, Marteinsdottir I, Fischer H, Pissiotta A, Långström B, Fredrikson M. Common changes in cerebral blood flow in patients with social phobia treated with citalopram or cognitive-behavioral therapy. Arch Gen Psychiatry 2002; 59:425-433. [CrossRef]
- Linden DE. How psychotherapy changes the brain? The contribution of functional neuroimaging. Mol Psychiatry 2006; 11:528-538. [CrossRef]
- Linden DE. Brain imaging and psychotherapy: methodological considerations and practical implications. Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci 2008; 258(Suppl.5):71-75. [CrossRef]
- Etkin A, Pittenger C, Polan HJ, Kandel ER. Toward a neurobiology of psychotherapy: basic science and clinical applications. J Neuropsychiatry Clin Neurosci 2005; 17:145-158. [CrossRef]
- Riba MB, Balon R. Farmakoterapi ile Psikoterapinin Birleştirilmesinde Yetkinlik: Birleşik ve Ayrışık Tedavi. Topçuoğlu V (Çeviri Ed.) 1. Baskı, Ankara: Tuna Matbaacılık San. Ve Tic. A.Ş., 2011.
- Çobanoğlu ZSÜ, Aker T, Cobanoğlu N. Şizofreni ve diğer psikotik bozukluğu olan hastalarda tedaviye uyum sorunları. Dusunen Adam: Journal of Psychiatry and Neurological Sciences 2003; 16:211-218.
- Savas HA, Unal A, Virit O. Treatment adherence in bipolar disorder. Journal of Mood Disorders 2011; 1:95-102. [CrossRef]
- Soygür H, Çelikel B, Aydemir Ç, Bozkurt S. Hasta yakınları ile gerçekleştirilen psikodrama yönelimli destekleyici-egitici grup psikoterapisinin kronik şizofreni gidişi üzerinde etkisi. Dusunen Adam: Journal of Psychiatry and Neurological Sciences 1998; 11:5-11.
- Çakır S, Özerdem A. İki uçlu bozuklukta psikoterapötik ve psikososyal sağaltımlar: Sistematik bir gözden geçirme. Turk Psikiyatri Derg 2010; 21:143-154. [CrossRef]
- Maçkalı Z, Tosun A. Bipolar bozuklukta bilişsel davranışçı terapi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar 2011; 3:571-594. [CrossRef]

17. Bilican FI, Övül M. Persekütuar tip sanrsal bozuklukta bütünleyici psikoterapi yaklaşımı: Bir olgu sunumu. *Dusunen Adam: Journal of Psychiatry and Neurological Sciences* 2012; 25:383-387.
18. Sungur MZ. İki uçlu bozuklukta bilişsel davranışçı terapilerin yeri ve önemi. *Journal of Mood Disorders* 2013; 3(Ek sayı.1):41-44.
19. Soykan A, Kumbasar H. Kronik ağrı tedavisinde psikiyatrik yaklaşımlar. *Klinik Psikiyatri Dergisi* 1999; 2:109-116.
20. Kayaçetin E, Uğuz F. Psikiyatrik hastalar ve irritabl barsak sendromu. *Akademik Gastroenteroloji Dergisi* 2002; 1:74-76.
21. Yönel O, Sezgin U, Yücel B, Aktan M. Psikojenik purpura. *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi* 2008; 71:19-21.
22. Kröner-Herwig B. Kronik ağrı sendromları ve bunların psikolojik müdahalelerle tedavisi. *Curr Opin Psychiatry* 2009; 5:200-223. **[CrossRef]**
23. Balaban ÖD, Atagün MI, Özgüven HD, Özsan HH. Psychiatric morbidity in patients with vitiligo. *Dusunen Adam: Journal of Psychiatry and Neurological Sciences* 2011; 24:306-313. **[CrossRef]**
24. Hubschmid M, Aybek S, Maccaferri GE, Chocron O, Gholamrezaee MM, Rossetti AO, Vingerhoets F, Berney A. Efficacy of brief interdisciplinary psychotherapeutic intervention for motor conversion disorder and nonepileptic attacks. *Gen Hosp Psychiatry* 2015; 37:448-455. **[CrossRef]**
25. Onur E, Yemez B, Polat S, Gurz NY, Cimilli C. Konsültasyon liyezon psikiyatrisi uygulamaları ve farmakoterapi tercihlerindeki değişim. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni* 2007; 17:167-173.
26. Soylu C. Kanser hastalarında bilişsel davranışçı terapi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. **[CrossRef]**
27. Anton S, Gugić D, Katinić K, Topić J. Efficacy of different psychiatric treatment methods of liaison psychiatrist in treatment of women with breast cancer. *Coll Antropol* 2015; 39:377-383.
28. Wright JH, Sudak DM, Turkington D, Thase ME. Kısa Süreli Seanslar için Yüksek Verimli Bilişsel Davranış Terapisi. Sungur MZ, Uğuz Ş (Çeviri Ed.), Ankara: Akademisyen Kitabevi, 2014.
29. Dewan MJ, Steenbarger BN, Greenberg RP. Bir Sanat ve Bilim Olarak Kısa Terapiler. Gökalp GP (Çeviri Ed.) 1. Baskı, Ankara: Pelin Ofset Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti., 2012.
30. de Jonge P, Latour CH, Huyse FJ. Implementing psychiatric interventions on a medical ward: effects on patients' quality of life and length of hospital stay. *Psychosom Med* 2003; 65:997-1002. **[CrossRef]**